

# HODNOTA ZPRÁVY

Každá zpráva má určitou hodnotu, která se projevuje především v pravdivosti prokazované složitým systémem ověřování. Tuto otázku ponechávám zatím stranou a všimnu si ještě jiných skutečností, které tvoří hodnotu zprávy. Předpokládáme tedy v dalším, že zpráva je pravdivá.

Přívlastky, které zpráva dostává, jsou rozmanité. Nejsou samoúčelné, ale mohly by se takovými stát, kdyby nebyl odhalen jistý postup v klasifikaci zprávy. Zpráva

totiž může být důležitá, včasná, úplná, ale i nedůležitá, opožděná a neúplná. Rovněž lze o ní říci, že je nebo není jasná, ale i krátká, nová či zajímavá. Vzniká nyní otázka, jaký je vzájemný vztah těchto přívlastků, z čeho vznikají a co dalšího ovlivňují. Vzniká dále otázka, co tvoří hodnotu zprávy a kdy je tato vyšší či nižší.

Úvodem zkoumání nechť poslouží příklad, zdánlivě triviální, ale přesto jádro věci postihující.

## DŮLEŽITOST

Zpráva: „Včerejší letecká bitva nepřinesla změnu poměru sil. Mezi pohřešovanými letci jsou dva generálové.“

V souladu s výchozím předpokladem pokládám tuto zprávu za pravdivou. Pokusím se nyní vyjádřit dojem, jaký zpráva učiní na jisté lidi, kteří přijdou se zprávou do styku. Jejich počet nemůže být neomezený, ale nechť je aspoň takový, aby poskytoval všechny možné reakce.

1. Velitel, který plánoval střetnutí: „Zpráva je důležitá.“

2. Manželky generálů: „Zpráva je důležitá.“

3. Velitel rotý bojující v prvním zákopu: „Zpráva není důležitá.“

4. Penzionovaný generál jezdecka: „Zpráva není důležitá.“

Na první pohled se zdá, že čtyři výroky mohly být shrnuty jen ve dva: Zpráva je důležitá a zpráva není důležitá. Při bližším zkoumání se však ukáže, že jen důležitost nebo nedůležitost plně nevystihuje vztah zúčastněných ke zprávě. Plánujícímu veliteli skutečně postačí zpráva tak, jak byla přednesena, aby mohl tuto klasifikaci stanovit. Pro něho je totiž zpráva úplná. Je tedy snad úplnost oním faktorem, který tvoří důležitost zprávy?

## ÚPLNOST

Doplňme nyní výroky čtyř osob o sta-  
novení úplnosti zprávy.

1. Plánující velitel: „Zpráva je úplná.“
2. Manželky: „Zpráva není úplná.“
3. Velitel roty: „Zpráva je úplná.“
4. Penzionovaný generál: „Zpráva není úplná.“

První případ skutečně umožňuje tvrdit, že důležitost pramení z úplnosti. Nebude-li přece zpráva obsahovat výsledek střetnutí, tedy to co bylo plánováno a očekáváno, nebude pro něho důležitá. Tento výsledek však zpráva zahrnuje. Výsledek je totožný s pojmem úplnosti, a proto také i s po-  
jmem důležitosti. Úplnost je tedy příčinou a podmínkou důležitosti.

Druhý případ je jiný, protože se neví, který z generálů je pohřešován. Zpráva je tedy neúplná, ale přesto je důležitá. Proč? Zřejmě by byla důležitá pro man-  
želky i tehdy, kdyby byla uveřejněna jmé-  
na pohřešovaných. Pro jedny by zname-  
nala jména úlevu, pro druhé starost. V tom-  
to případě ať již zpráva bude, nebo ne-

bude úplná, bude vždy důležitá. Tuto dů-  
ležitost netvoří v žádném případě úplnost.

Třetí výrok jen potvrzuje předchozí zá-  
věr. Pro velitele roty naprosto postačí uve-  
dený obsah zprávy, aby ji klasifikoval jako  
nedůležitou. Nebo snad právě proto? Jistě  
ne. Letecké střetnutí kdesi nad zápolím  
ho prostě nezajímá. On hledá ve zprávách  
jiná sdělení. Úplnost zprávy nemá tedy  
k její důležitosti nebo nedůležitosti žádný  
vztah.

Konečně mínění penzionovaného gene-  
rála jezdeckého o úplnosti je dáno formál-  
ním nedostatkem, který představuje chy-  
bějící údaj o prostoru, času, počtu letadel  
atd. Generál pokládá tyto údaje za pod-  
statné a s pedantstvím trvá na jejich zve-  
řejnění. Chybí-li, je to pro něho neúplnost.

Všichni čtyři se tak či onak podílejí  
na přijímání zpráv. Přečetli stejnou zprá-  
vu a přece se jejich klasifikace liší. Jak  
jsem ukázal na jejich případech, nelze jed-  
noznačně stanovit, že v každé situaci je  
důležitost příčinou úplnosti a naopak.

## VČASNOST

Předpokládejme, že zpráva byla uve-  
řejněna v novinách. Byla otištěna v urči-  
tém časovém odstupu po skončení boje.  
Odstup je dán mnoha faktory. Předně je  
to záležitost čistě technická; jde o rych-  
lost přenosu informace z bojiště do kance-  
láře agentury, z ní do redakce novin a  
konečně schopnost rychle tisknout. Včas-  
nost lze měřit s publikováním v jiných  
novinách; to je stejný zdroj informace a  
zpráva obvykle bývá ve všech novinách  
ve stejném čase. Zdrojem informace ne-  
jsou ovšem jen noviny. Plánující velitel  
má samozřejmě daleko včasnější zdroje.  
Bez dlouhého rozboru je možné říci, že  
právě noviny jsou zdrojem zpráv nejméně  
rychlým. V soutěži s rozhlasem a televizí  
nutně prohrávají. Vzniká otázka, jak kvali-  
fikovat včasnost zpráv? Mezi stejnými  
zdroji nebo vzhledem k jiným zdrojům?

Odpověď lze vysvětlit na zvoleném pří-  
kladě.

Výsledek boje je nezměnitelným fak-  
tem. Událost patří minulosti. To co se pro-  
stě do přítomnosti a budoucnosti zajímá  
z našich čtenářů jen první dva. Velitel ví,  
že splnil úkol a manželky budou mít sta-  
rosti s pohřešovanými. Jenomže na tyto  
skutečnosti nemá včasnost získané infor-  
mace vliv. Jejich činnost může být uspě-  
šena mnoha věcmi, ale nikdy ne vlivem ča-  
sového odstupu informace od skutečné  
doby události. Proto je lhotejně, zda se  
zprávu dozvědí ze včasnějšího nebo z o-  
poždujícího se zdroje zpráv. Nanejvýše  
budou mít dřív radost nebo starost. Přes-  
to nechci tvrdit, že včasnost informace  
není důležitá.

Porážka Napoleona u Waterloo byla  
událostí, patřící minulosti v době, kdy se

o ní roznesla zpráva. Jenomže tato první zpráva měla oproti jiným zprávám takový předstih, že umožnila Rotschildovi obrovskou finanční transakci. V tomto případě hrála tedy včasnost rozhodující roli. Vždyť kdyby plánující letecký velitel předem věděl výsledek bitvy, využil by tohoto faktu více než dobře.

Lze tedy shrnout:

1. Včasnost je dána množstvím času, které ještě umožní úspěšně reagovat na vzniklou, vznikající nebo budoucí situaci.

2. Důležitost je dána souvislostmi věcí a jevů mezi sebou. Čím užší je souvislost mezi zprávou a skutečností, kterou vyu-

živatel zprávy může ovlivňovat, tím větší je důležitost.

3. Úplnost je dána množstvím a podrobnostmi údajů potřebných k věcné realizaci využití zprávy.

Další označení zprávy, jako jasnost, zkomolenost, novost či zajímavost, nepatří mezi podstatné znaky. Vyplývá však z včasnosti, důležitosti a úplnosti zprávy jako další, upřesňující kvalifikace.

Hodnotu zprávy tedy tvoří čtyři veličiny: pravdivost, důležitost, včasnost a úplnost. Hodnotu zprávy je nutné chápat vždy relativně, protože jedna a táž zpráva má pro různé posuzovatele a využitelatele jiný význam.

### RELATIVNOST HODNOTY

Posouzení jakékoli zprávy nejprve vyžaduje, aby vzbudila zájem. To znamená, aby nějakým způsobem zaujala, dotkla se myšlení. Čím je tato vazba užší, tím je zpráva důležitější a tím větší je o ní zájem. Počátek tedy je u důležitosti, u jejího stanovení, tzn. ve stupni souvislosti zprávy s vlastní činností.

Další postup je pak řízen k získání buď úplných podkladů pro vlastní reakci na zprávu, nebo posouzení, zda je možné vůbec nějakou reakci ještě podnikat vzhledem k času, který je k dispozici. Buď tedy počítám v druhé etapě s posouzením úplnosti zprávy, nebo s posouzením časových možností, které čas doručení zprávy poskytuje k protipatření. Určující složkou hodnoty zprávy je tedy důležitost. Ona je rozhodující. Je možné se ale ptát: „Není-li zpráva důležitá, nemá hodnotu?“ Otázku je třeba upřesnit: „Pro koho nemá hodnotu?“ Např. zpráva o výsledku letecké bitvy neměla důležitost pro lidi, jichž se netýkala. Pro zainteresované měla důležitost a tedy i hodnotu. Pojem hodnoty je proto relativní a vždy jej musíme vztahovat k něčemu a k někomu.

Jednou z vážných chyb ve zpravodajské práci je pomíjení relativnosti hodnoty. Tento zjev však není samozřejmě vlastní

jen tomuto úseku. Setkáváme se velmi často s prohlášením: Ano, ale jaké jsou podrobnosti? Řekněme si krátce o tom o případě.

Předně, co jsou to ony podrobnosti. Podrobnosti, jichž se hlas dovolává, musí mít nutně rozšiřující charakter. Zásadně je třeba vycházet z toho, že slovo „ano“ znamená klasifikovat zprávy jako důležité, ale neúplné. Podrobnosti tedy nemají s důležitostí nic společného. Může však nastat jiný případ. Prohlášení bude znít: „Chybí podrobnosti!“ Zpráva je komentována výrokem, který nestanoví její důležitost, protože z obsahu není zřejmá souvislost s vlastním zájmem. Rozdíl mezi oběma výroky je v tom, že v prvním bylo možné na základě čehosi stanovit důležitost i při neúplnosti údajů, zatímco v druhém případě to možné nebylo. Podrobnosti mají tedy úzký vztah k úplnosti zprávy a úplnost zprávy může a nemusí mít vztah ke stanovení důležitosti. Jednu a tutéž zprávu dva lidé klasifikují pokaždé jinak. Mimo to nebude velká chyba, budou-li se podrobnosti chápat stejně, nebo téměř stejně jako úplnost.

V souvislosti s relativitou hodnoty je nutné připomenout, že stupeň důležitosti je tvořen v širším rámci zpravodajské čin-

nosti ještě i něčím jiným, než je užší či volnější spojitost s využitелеm zprávy. Je to totiž možnost a úloha využitеле zprávy, které je nutné uvažovat, aby byl v celé šíři klasifikován stupeň důležitosti.

Využitелеm pak může být stát, četa či jednotlivec. Z toho je zřejmé, že čím větší dosah důsledků budou mít realizovaná opatření využitеле, tím je zpráva důležitější.

### URČUJÍCÍ VELIČINA HODNOTY

Konstatoval jsem již, že hodnotu tvoří čtyři veličiny, z nichž určující roli má důležitost. Vysvětlím teď, proč tomu tak je. Zprávou se začnu zabývat teprve tehdy, když stanovím, zda má pro mne nějakou cenu, význam, důležitost. Hodnocení a veškerá další práce se zprávou tedy začíná nejprve stanovením důležitosti.

To, že důležitost určuje veškerý další průběh činnosti na úseku zpracování zprávy, tvoří první složku její určující role.

Druhou složkou je posouzení stupně důležitosti vzhledem k úplnosti a včasnosti údajů.

Tyto dvě součásti určující role jsou neoddelitelné. Znamenají vlastně položení dvou otázek:

1. Má daná zpráva nějaký vztah k vlastní činnosti, je tedy důležitá?
2. Jak konkrétně lze zprávy využít vzhledem k její úplnosti a včasnosti?

Na tomto postupu nic nemění rozsah zprávy. Rozsah může být veliký a přesto zpráva nebude úplná. To je třeba rozlišovat. Zprávu, klasifikovanou jako důležitou, úplnou a včasnou může představovat jediné slovo.

Velmi často se však stává, že jistá zpráva má vztah k činnosti posuzovatele — měla být tedy důležitá. Posuzovatel však nemůže takové zprávy vůbec využít. Budíž řečeno, že zpráva je úplná i včasná.

Např. v udaném prostoru se objevil prostředek, přesně popsáný, který je schopen ničivě zasáhnout do prostoru, za který odpovídá posuzovatel zprávy. Vztah zprávy k vlastní činnosti je nepopíratelný. Jde tedy o důležitou zprávu, údaje o prostředku jsou úplné a přišly včas a přesto se zprávou nemůže nic dělat, pro-

tože na daném stupni není prostředek ani možnost činnosti, kterou by se dalo zprávě čelit. Zpráva je tedy důležitá, ale nic nelze proti ní podniknout. Tím se však celá záležitost nesprovoď ze světa. Vlastní nečinnost však její význam a tedy důležitost naopak poroste, přičemž se bude zkracovat možnost zasáhnout včas. V tomto případě musí využití zprávy realizovat ten stupeň, který má prostředky k čelení nebo odvrácení skutečností obsažených ve zprávě.

Existuje tedy ještě jedna podmínka, která má důležitost. První byla souvislost zprávy s vlastní činností, druhá je možnost reagovat na zprávu. Pro ten který stupeň je tedy důležitost dána:

- souvislostí věcí a jevů mezi sebou;
- možností reagovat vlastní činností na zprávu.

Jedině při zachování obou podmínek je možné přisoudit zprávě odpovídající důležitost pro ten který stupeň (oblast) vyhodnocování zpráv. Zde je nutné se vyvarovat zvládnutí chápání teze „vše souvisí se vším“. Souvislost má význam potud, pokud lze předpokládat, že obsah zprávy přímo nebo zprostředkovaně souvisí s oblastí vyhodnocování.

Přímá souvislost je obvykle představována jedinečným, nepřímá obecným.

Problém stanovení souvislostí se týká všech těch případů, kdy zprávy přicházejí roztržštěně; tzn. tehdy, kdy nelze jednoznačně přímo ze zprávy usoudit, k čemu se vztahuje. To je obvykle tehdy, kdy zpravodajec provádí prevenci — hromadný sběr všech údajů, které by mu podle jeho představ mohly umožnit jistá odhalení.

## OMYLY VE STANOVENÍ SOUVISLOSTÍ

Posledním problémem této oblasti jsou omyly. Při určování souvislostí je možné se dopustit v podstatě dvou omylů. Buď označím to, co souvisí ze nesouvisící — nebo naopak, to co nesouvisí za souvisící. V prvním případě vztahují, ve druhém odlučují. Vztahovačnost vyplývá z předpokládaných větších souvislostí než existují ve skutečnosti, odlučování je vyvoláno buď nedoceněním nepřímých vztahů mezi jevy, nebo neúplností údajů.

Ve zpravodajské práci se nelze vyhnout známé potíži: totiž tomu, že nevím co o nás ví druhá strana. Známe dvě extrémní řešení tohoto problému: předpokládat, že nepřítel ví vše, nebo nic. To je však příčinou jen dalších těžkostí. Přesto je z psychologického hlediska zcela pochopitelné, že druhé straně se přisuzují ty vlastnosti a znalosti o nás, které máme sami. To je však již první krok k tomu,

abychom vztáhli jisté jevy zjištěné na druhé straně do souvislostí s jevy na straně vlastní. Tuto vztahovačnost lze těžko odstranit, protože stanovení souvislostí jeví strany jedné s jevy strany druhé probíhá v jedné hlavě, která ví víc než ten, kdo vyvolal jevy strany druhé. Nesouvislosti se pak velmi často snadno přisoudí souvislost.

Odlučování a popírání skutečných souvislostí obvykle probíhá tam a tehdy, kde není dostatečná zkušenost ani teoretická znalost projevů a následků jistých příčin a kdy není dostatek času na hledání dalších okolností, které upřesňují zjištěné jevy a ukazují jejich další možné působení a vztahy.

Při rychlých zevšeobecněních k tomu dochází zcela běžně. Vše, co má jen zdání možnosti být pokládáno za nesouvislost, je odloučeno.

• • •

Stať má sloužit k teoretickému objasnění problematiky práce se zprávami, a to zprávami všeho druhu. Může jí být dále využito jako metodické rukověti k usnadnění rozhodování v oblasti využívání zpráv a konečně se může stát i jistým teoretickým příspěvkem k determinizaci základních pojmů.